

СЕКЦІЯ „ЕКОНОМІКА”

ІНВАЙРОНМЕНТАЛЬНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН І ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ РИНКОМ

О.Г. Шатровський к.б.н., доц.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Механізм взаємодії природних і соціально-економічних чинників відточувався у міру становлення соціальних інститутів, і може бути спостереженим відповідно ходу розвитку суспільних формацій. Зарубіжні дослідники в описі процесу становлення соціальних інститутів схиляються до прямолінійної однонапрямленої послідовності. Так, в авторитетній британській монографії, присвяченій розвитку людства [1], ми знаходимо докладні характеристики основних чотирьох етапів процесу, але не бачимо жодних відомостей щодо можливих проникнень компонентів відносин із однієї соціально-економічної формації в іншу.

Приведене бачення можна пояснити тим, що у поле зору західних дослідників попадали, з одного боку, так звані «примітивні культури» (корінного населення Америки, Африки, Австралії і Океанії), а з іншого боку – сучасні культури розвинених держав Західної Європи і Північної Америки. На основі настільки різнорідного матеріалу цілком логічним є представлення еволюції культур у вигляді ланцюжка етапів, що змінюють один одного, але виключно з розділеними ланками.

Стосовно східнослов'янських народів такий підхід виявився непридатним. Причина – в тому, що соціальне середовище тут відрізняється унікальним поєднанням архаїчних і просунутих рис. От чому західні діячі у галузі міжнародних відносин, стикаючись із проявами східнослов'янської культури, поспішають позиціонувати відносини в ній як нецивілізовані, але при цьому змушені визнавати і прогресивну спрямованість її наукової думки, і високу кваліфікацію підготовлених в ній фахівців.

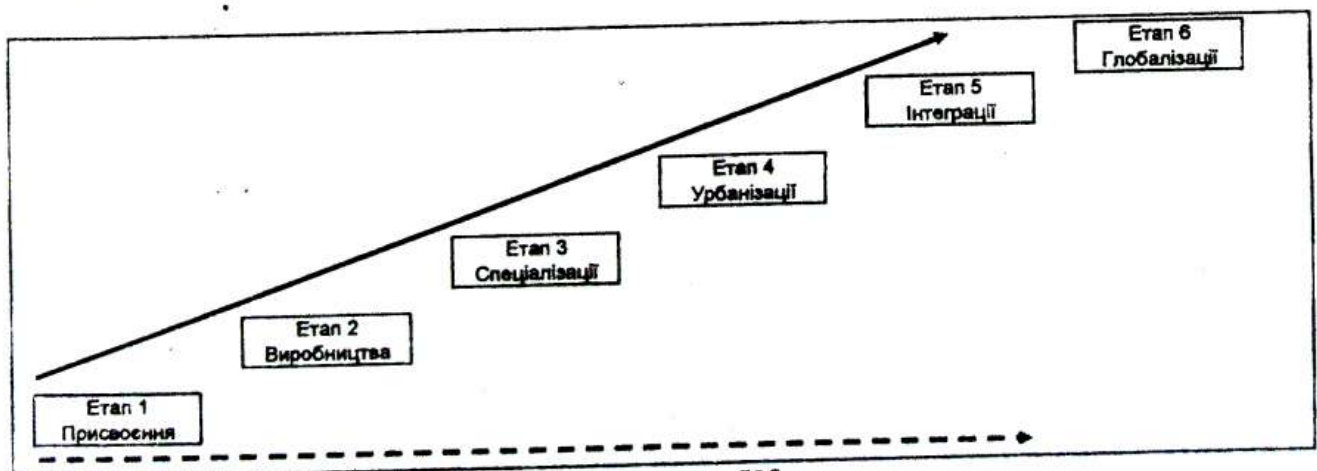

Рис. 1. Східчаста модель етногенезу [2].

Цільною стрілкою показаний основний хід розвитку, переривчастою стрілкою – можливі напрями переміщення соціальних інститутів колишніх устроїв

Відносини людства з природою виражаються в процесі виробництва і споживання. Пояснення розвитку споживання із структурно-еволюційних позицій втілене на кафедрі ММЗЕД в східчастій моделі етногенезу [2] (рис.1). Суть вказаної моделі полягає в тому, що процес споживання складався поетапно в ході історичного розвитку соціумів, і був спрямований у бік їх об'єднання на різних основах. При цьому колишні устрої могли як замінюватися новими, більш просунутими, так і зберігатися і виконувати роль «плацдармів для відступу» в разі неефективних дій нових устроїв.

На етапі присвоєння люди взагалі нічого не виробляли, і про обмеженість природних ресурсів замислювалися, як правило, коли виникало питання про виживання. Проте, по-іншому поводитися, з одного боку, народи, які бачили цю обмеженість природних ресурсів. З іншого боку, народи, що заселяють обширні ландшафти, яким «немає кінця і краю», і що не заповнили їх навіть в межах припустимої місткості, сформувавши уявлення про природу, як про вічного захисника, який прощає марнотратне ставлення до себе. Східні слов'яни в основному потрапляють до цієї групи, представлені також кочівниками відкритих ландшафтів. На етапі виробництва особлива увага приділялася формуванню сімейних інститутів. Однак у зв'язку з неолітичною революцією виникла криза у взаємостосунках із природою: потреба в ресурсах вже не забезпечувалася існуючими технологіями. Так був затребуваний етап спеціалізації, при якому споживання встановилося, з одного боку, орієнтоване на використання всіх ресурсів ландшафту, з іншого боку – обмежувалося їх місткістю. Саме на даному етапі вперше склалися гармонійні відносини етносів із їх корінними природними ландшафтами. Попередні етапи характеризувалися яскраво вираженим споживчим відношенням до природи. З появою урбаністичного устрою нові соціальні інститути в подібних умовах могли входити в протиріччя з тими, що раніше існували. Так, присвоєння не було сумісне з приватною власністю. З початком об'єднання на основі сучасного єдиного світового господарства, встановлення міжнародних відносин на рівноправній основі – виникла ситуація, в якій держави повинні приводити свої соціальні інститути відповідно до міжнародних норм. На сьогодні соціальні інститути етапу глобалізації перебувають лише на початковій стадії свого формування.

Література:

1. Atkins P., Simmons I., Roberts B. People, Land and Time: An Historical Introduction to the Relations Between Landscape, Culture and Environment – London: Arnold, a member of the Hodder Headline Group, 1998 – xvii+286 p.
2. Шатровський А.Г. Ступенчатая модель етногенеза в прогнозуванні поведінки потребителя // Вісн. Харк. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. – 2002. – № 564. – С. 362–367.